

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาบทบาทผู้นำที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการอนุรักษ์อาชีพผ้าทอยกดอก ของกลุ่มอาชีพทอผ้าวัดต้นแก้ว ตำบลเวียงของ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร ตำรา และได้ลงพื้นที่กรณีศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. หลักการบริหารทั่วไปและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. ประวัติการทอผ้ายกดอกในจังหวัดลำพูน
3. ประวัติการจัดตั้งกลุ่มอาชีพทอผ้ายกดอกตำบลเวียงของ
4. องค์ความรู้การทอผ้ายกดอก
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

2.1 หลักทั่วไปในการบริหารและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการศึกษาของ นิตยา เงินประเสริฐศรี(2542)ตามทฤษฎีการปฏิบัติการและการจัดการ (Operational - Management Theory) เฮนรี ฟาร์โย (Henry Fayol, 1930) เป็นบิดาของทฤษฎีดังกล่าว ซึ่งเขาได้ใช้เวลาในการศึกษางานมาตั้งแต่ ปี ค.ศ.1920 - 1929 เป็นเวลา 9 ปีเต็ม พบว่าเฮนรี ฟาร์โย มีมุมมองในการดำเนินงานทุกอย่างของผู้บริหารจะต้องมีกิจกรรมด้านการจัดการอยู่ด้วยเสมอ และได้กำหนดหลักการบริหารไว้ 14 ข้อ ซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นมาจากประสบการณ์ในการทำงานของเขา โดยมีความเชื่อว่าผู้บริหารจะประสบความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ต่อเมื่อทำหน้าที่ทางการบริหาร โดยคำนึงถึงหลักทั่วไปในการบริหาร

การบริหารงานเริ่มจากการแบ่งงานกันทำ ทำงานตามความรู้ ความสามารถ ตามทักษะตามความชำนาญของตน ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานได้ดีขึ้นมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ต้องได้สัดส่วนกัน มีความเท่าเทียมกัน และต้องมีความรู้คู่กับความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัยเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นที่องค์กรต้องสร้างขึ้นมา เพราะเป็นสิ่งที่สมาชิกในองค์กรยอมรับในข้อตกลงหรือนโยบายต่างๆ ขององค์กร ฟาร์โยมีความคิดว่าการที่สมาชิกจะยอมรับและเคารพในข้อตกลง นโยบาย ระเบียบวินัย กฎเกณฑ์มีความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่ทุกคน การยอมรับที่จะปฏิบัติตามระเบียบวินัยนั้นจะเกิดขึ้นได้อย่างไรไม่มีปัญหา การมีผู้บังคับบัญชาเพียง

คนเดียว ซึ่งผู้ได้บังคับบัญชาแต่ละคนที่ดำรงตำแหน่ง อยู่ในองค์กรควรมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวที่เขาจะต้องรับคำสั่งและรายงานผลการทำงาน โดยตรงการมีเป้าหมายเดียวกันจะทำให้มีแนวทางการปฏิบัติงานของหน่วยงานหรือกลุ่มกิจกรรมหนึ่งๆ มีความแน่นอนชัดเจนและมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางเดียวกันซึ่งสามารถมองเห็นได้จากโครงสร้างขององค์กร

นอกจากนี้ผลประโยชน์ของบุคคลควรเป็นรองจากผลประโยชน์ของส่วนรวม โดยผู้บริหารและพนักงานในองค์กรต้องเสียสละและยอมรับว่า ผลประโยชน์ส่วนตัวต้องมาหลังผลประโยชน์ขององค์กรและยิ่งกว่านั้นผลประโยชน์ขององค์กรต้องเป็นรองจากผลประโยชน์ของสังคม รวมไปถึงค่าตอบแทนและวิธีการจ่ายค่าตอบแทน ต้องมีความยุติธรรมและสนองตอบความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย การให้โบนัสพิเศษแก่ผู้ทำงานดีเด่นด้วยนอกจากนี้มีการให้ผลตอบแทนที่ไม่ใช่ทางการเงินด้วยเช่น ตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้น การยกย่องชมเชย การให้เกียรติ ฯลฯ

การรวมอำนาจ จะเป็นกระบวนการในการเพิ่มอำนาจหรือลดอำนาจของบุคคล หรือตำแหน่งใดขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความรู้ และความสามารถของผู้ปฏิบัติงานว่า มีความรู้ความสามารถในการตัดสินใจในการทำงานนั้นได้หรือไม่เพียงใด นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้บริหารว่าสามารถทำหน้าที่ในการประสานงานและกำกับดูแลงานที่อยู่ในความรับผิดชอบได้เพียงใด ถ้ามอบหมายภาระหน้าที่และความรับผิดชอบไปให้กับผู้บริหารคนใดแล้ว อำนาจหน้าที่ต้องมอบหมายให้ไปด้วยเพื่อให้สามารถทำงานนั้นได้

ฟาร์โยยังได้ศึกษาสายการบังคับบัญชาในการบริหารงาน ว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของหน่วยงานหนึ่งๆ จากผู้บังคับบัญชาระดับสูงสุดมายังผู้บังคับบัญชาในระดับต่ำสุด ในทางอำนาจหน้าที่ในการสั่งการ การดำเนินงาน การรายงานผล การปฏิบัติงานในหน่วยงานนั้นๆ นอกจากนี้ สายบังคับบัญชาที่แน่นอนชัดเจนจะต้องมีการกำหนดมาไว้ในองค์กรทั้งในแนวดิ่งและแนวนอน เพื่อให้การติดต่อสื่อสารในองค์กรมีความคล่องตัว ไม่เกิดความสับสนและการก้าวก่ายอำนาจหน้าที่ที่เกิดขึ้น และควรมีช่องทางการติดต่อสื่อสารตามแนวนอนเพื่อผู้ที่ทำงานในระดับเดียวกันสามารถติดต่อกันโดยตรงได้ โดยมีการรายงานให้ผู้บังคับบัญชาของบุคคลทั้งสองได้รับรู้ เรื่องที่เกิดขึ้นเท่านั้น

ความเป็นระเบียบเรียบร้อยขององค์กรจำเป็นต้องมีการจัดทำแผนผังองค์กรที่แสดงถึงตำแหน่งของบุคคลทุกคนในองค์กรและความสัมพันธ์ที่มีต่อกันด้วย เพื่อว่าทุกคนจะสามารถเข้าใจถึงบทบาทภาระหน้าที่และอำนาจในการสั่งการบังคับบัญชาของตนและก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการทำงาน ตลอดจนมีความเสมอภาค ผู้บริหารต้องให้ความเมตตาปราณีและความเป็นธรรมแก่ทุกคนอย่างเสมอภาคกันไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เพื่อความยุติธรรมในองค์กร

เพราะความเสมอภาคจะเป็นสิ่งจูงใจคน ที่สำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลทำให้ทุกคนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ มีความจงรักภักดีต่อองค์กร ความเสมอภาคของบุคคลในองค์กรสามารถเห็นได้จากการจ่ายค่าจ้าง ค่าตอบแทนที่เหมาะสมเป็นธรรมการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง โดยถือผลงานและความรู้ความสามารถของบุคคลเป็นเกณฑ์ เป็นต้น

พนักงานทุกคนต้องการมีความมั่นคงในงานที่ทำและต้องมีหลักประกันว่าเขาจะสามารถทำงานนั้นได้ตลอดไป トラบที่เขายังมีความรู้ความสามารถและไม่มีความคิด จะทำให้เกิดความคิดริเริ่ม ซึ่งผู้บริหารทุกคนต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการพัฒนาการบริหารงานขององค์กรไว้ล่วงหน้า นอกจากนี้ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชามีโอกาสได้แสดงความคิดริเริ่มเกี่ยวกับงานที่ทำ โดยต้องจัดระบบการให้คำแนะนำผู้ได้บังคับบัญชาในทุกระดับขององค์กร เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะต่างๆ กับผู้บังคับบัญชาได้ เพื่อประโยชน์ต่อผู้บังคับบัญชาในการรวบรวมความคิดเห็นของผู้ได้บังคับบัญชาในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกัน นอกจากนี้ความสามัคคีและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของสมาชิกองค์กรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นทุกคนต้องรู้จักการทำงานเป็นทีม เพื่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กร การจัดระบบการทำงานร่วมกันเป็นทีมจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรพยายามสร้างขึ้นมา เพื่อให้ทุกคนสามารถทำงานร่วมกัน สร้างการมีส่วนร่วมของคนในองค์กร

สรุปได้ว่าหลักการบริหารทั่วไปทั้ง 14 ข้อ ของเฮนรี ฟาร์โย เป็นหลักการที่ยึดหยุ่นได้ และสามารถนำไปใช้กับงานทุกวงการไม่ว่าจะเป็นวงการธุรกิจ การเมืองศาสนา สังคม การทหาร ราชการ รัฐวิสาหกิจต่างๆ ฯลฯ เพราะทุกองค์กรต้องอาศัยการจัดการทั้งสิ้นไม่ว่าการบริหารในวงการใดก็ตามล้วนมีปัญหาทั้งนั้น ดังนั้นจึงไม่มีหลักการบริหารใดที่จะมีความสมบูรณ์และตายตัว ซึ่งต้องเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ในส่วนที่เป็น “ศาสตร์” การบริหารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมีองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้เป็นการทั่วไป ส่วน “ศิลป์” ในการบริหารงานนั้นผู้บริหารต้องมีจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบ ต้องรู้จักเสียสละผลประโยชน์ของสังคมทุกคนต้องเห็นอกเห็นใจและร่วมมือกันทุกระดับ

นอกจากนี้มีผู้ที่นำเสนอแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นระบบมากที่สุด คือ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)(2539) ท่านได้อธิบายถึงแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นความยั่งยืนที่มีเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักเพียงแต่ทำให้ลดการทำลายสิ่งแวดล้อมลงไปเท่านั้นจึงได้นำเสนอการพัฒนาแบบยั่งยืนว่าเป็นการพัฒนาอย่างสมดุล โดยมีเป้าหมายเพื่อเข้าถึงความจริงของธรรมชาติตามระบบความสัมพันธ์ตามแห่งเหตุปัจจัยของสรรพสิ่งทั้งตัวมนุษย์สังคมธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี

กระบวนการพัฒนาแบบยั่งยืนตามแนวทางของพระพรหมคุณาภรณ์นั้นมี 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกการพัฒนาคน โดยให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและพัฒนาคนนั้นจะต้องพัฒนาทั้งทางด้านพฤติกรรมจิตใจและปัญญาขั้นตอนที่สองการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยคนอยู่ในฐานะที่เป็นแกนกลางต้องประสานและปรับเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ขององค์กรรวมใหญ่อย่างเป็นบูรณาการให้เป็นระบบแห่งการดำรงอยู่ด้วยดีมีสมดุลอย่างต่อเนื่องและในการพัฒนาคนนั้นท่านได้เสนอแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมไว้ว่าให้เป็นพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียนและให้มีการสร้างความเกื้อกูลซึ่งกันและกันทั้งในพฤติกรรมหาเลี้ยงชีพให้เป็นสัมมาอาชีวะหรือการเลี้ยงชีพโดยสุจริตไม่ก่อภัยต่อตนเองผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมพฤติกรรมในการบริโภคให้รู้จักประมาณซื้อหาปัจจัยสี่และสิ่งของเครื่องใช้โดยเน้นคุณค่าที่แท้และไม่แสวงสิ่งมีนเมาเป็นต้นและมีพฤติกรรมในการแสวงหาความสุขที่อิงธรรมชาติและการแสวงหาความสุขแบบประสานความร่วมมือกันและการให้ซึ่งกันและกัน

2.2 ประวัติการทอผ้าฝ้ายกดอกในจังหวัดลำพูน

ประวัติการทอผ้าไหมยกดอกในระยะเริ่มต้นยังไม่ปรากฏหลักฐานแต่จากการบอกเล่าของพงศ์แก้ว ณ ลำพูน (2535) อ้างใน สุชัยญา สุวรรณมงคล (2547) พงจะอนุโลมกล่าวได้ว่าการทอผ้าไหมยกดอก เริ่มตั้งแต่สมัยของพระชายาเจ้าดารารัศมีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี ซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 7 ท่านได้ทรงนิยมนุ่งซิ่นเป็นประจำ จึงสนพระทัยที่จะคิดประดิษฐ์ลายใหม่ขึ้นโดยฝึกหัดคนในวังให้ทอผ้านำไปถวายเจ้านาย ชันผู้ใหญ่ และทรงใช้เองตามโอกาสต่างๆ

ส่วนทางลำพูนการทอผ้ายกดอกมีการเริ่มต้นในคุ้มเจ้าซึ่งแต่เดิมมีการทอผ้ายกดอกกันอยู่ก่อนแต่เป็นการทอผ้าฝ้ายยกดอกและเป็นลวดลายธรรมดาๆ ไม่สวยวิจิตรนัก จนกระทั่งพระราชชายาเจ้าดารารัศมีซึ่งเป็นพระญาติกับเจ้าเมืองลำพูนได้ถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้าไหมยกดอกที่มีลวดลายสวยงามแปลกตาและวิจิตรบรรจง ซึ่งพระองค์ได้เรียนรู้มาจากภาคกลางให้แก่เจ้าหญิงส่วนบุญ ซึ่งเป็นพระชายาของเจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองเมืองลำพูนองค์สุดท้าย และเจ้าหญิงลำเจียรกิตติเจ้าจักรคำขจรศักดิ์เป็นผู้เริ่มทำต่อมา

การทอผ้าไหมยกดอกจึงได้เผยแพร่ไปสู่สาธารณชนทั่วไปโดยได้มีการฝึกหัดชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงจนมีความรู้เรื่องการทอผ้าไหมยกดอกเป็นอย่างดี ครั้นเมื่อ เจ้าพงศ์แก้ว ณ ลำพูน ได้สมรสกับเจ้าพัฒนาและย้ายมาอยู่ที่คุ้มหลวง ท่านได้รับการถ่ายทอดวิชาการทอผ้าด้วยกี่พื้นเมืองจากเจ้าหญิงส่วนบุญ จนสามารถเป็นผู้สืบทอดลายผ้ายกดอกที่เก่าแก่สวยงาม และยังสามารถเปิดโรงงาน

ทอผ้าขนาดย่อมขึ้นในคุ้มหลวงลำพูน และได้ฝึกสอนชาวบ้านให้ทอผ้าฝ้ายยกดอก และผ้าไหมยกดอกไว้ใช้ภายในครอบครัวจนมีความชำนาญ แล้วออกไปประกอบอาชีพอยู่กับบ้าน

ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีแนวความคิดให้ประชาชนแต่งกายแบบสากลนิยม หญิงสาวในยุคนั้นจึงแต่งกายแบบชาวตะวันตกและสวมหมวก ช่วงเวลานั้นผ้าจากต่างประเทศส่งเข้ามาขายจนไม่เพียงพอต่อความต้องการ โรงงานทอผ้าในประเทศไทยยังไม่มี ด้วยเหตุนี้ผ้าไหมยกดอกจากลำพูนยิ่งเป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้นถือได้ว่าเป็นยุคทองของผ้าไหมยกดอกลำพูนเลยทีเดียวปัจจุบันผ้าไหมยกดอกลำพูนยังคงได้รับความนิยมอยู่เสมอ เพราะเป็นผ้าที่เหมาะสมแก่การสวมใส่ในราชพิธีต่างๆ และงานเนื่องในโอกาสพิเศษที่แสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

เมื่อมีเส้นทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงเชียงใหม่ ทำให้การคมนาคมขนส่งติดต่อสื่อสารถึงกันได้สะดวกและรวดเร็ว ความต้องการผ้าไหมจากกรุงเทพฯ ยิ่งเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ผ้าไหมยกดอกหรือผ้าไหมจึงเป็นที่ต้องการของคนทั่วไป ไม่จำเป็นเฉพาะในวงสังคมชั้นสูงและเจ้านายเท่านั้น ดังนั้นจึงมีนักธุรกิจลำพูนได้มีการลงทุนทำโรงงานเพื่อผลิตผ้าไหมยกดอกออกสู่ตลาด จนเป็นหัตถอุตสาหกรรมที่มีชื่อเสียง ได้มีการทอผ้าไหมยกดอกด้วยกี่พื้นเมืองกันแทบทุกหลังคาเรือนทำรายได้ให้แก่จังหวัดลำพูนเป็นจำนวนมาก โรงงานที่สำคัญได้แก่

1. โรงทอผ้าเจ้าหญิงส่วนบุญฯ แต่แรกเป็นการฝึกหัดด้านฝีมือทอผ้าสำหรับทอในคุ้มหลวงและส่งไปในราชสำนักในกรุงเทพฯ เท่านั้น ต่อมาได้จำหน่ายโดยทั่วไปด้วยนับเป็นโรงงานที่ดำเนินกิจการที่ยั่งยืนและสืบทอดต่อมาโดยคุณหญิงเจ้าพงษ์แก้ว ณ ลำพูน และปัจจุบันได้สืบทอดมายังลูกหลาน นับเป็นแหล่งอนุรักษ์การทอผ้าไหมยกดอกของลำพูนที่ยังคงความนิยมในตลาดสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้

2. โรงทอผ้าเจ้าหญิงลำเจียก ณ ลำพูน ได้ตั้งโรงงานขึ้นในคุ้มหลวง ท่านได้ส่งเสริมและพัฒนารูปแบบผ้ายกดอกของลำพูนให้มีความหลากหลายมาก ท่านได้ฝึกหัดการทอผ้าฝ้ายและผ้าไหมยกดอกจนแพร่หลายไปทั่วลำพูน นอกจากนั้นท่านยังได้ส่งเสริมให้มีการคิดประดิษฐ์ลวดลายใหม่ๆ ขึ้นมาเรื่อยๆ ปัจจุบันโรงงานของท่านได้กลายสภาพเป็นตึกแถวไปแล้ว

3. โรงทอผ้าคุณย่าบัวผัน โนนานนท์ ซึ่งใช้หลังบ้านเป็นโรงงานทอผ้าไหมยกดอกและบริเวณหน้าบ้านเป็นร้านจำหน่าย ปัจจุบันเลิกกิจการไปแล้ว

4. โรงงานทอผ้าป่าคำแห่วน บริเวณรอบเมืองประตูลี้เป็นทั้งโรงทอและร้านจำหน่ายผ้าไหมที่มีชื่อเสียงมากในอดีต ปัจจุบันได้เลิกกิจการไปแล้ว

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดงานวิจัย
วันที่..... 26 พ.ค. 2555
เลขทะเบียน..... 250732

5. โรงทอผ้าป่าทองคำ อินทพันธ์ ถนนแวนคำอำเภอเมืองลำพูน ปัจจุบันดำเนินการโดยลูกหลาน โรงทอแห่งนี้นับเป็นแหล่งทอและจำหน่ายผ้าไหมยกดอกแห่งสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดลำพูน

6. โรงทอผ้าป่าบุญศรี บุญเกียรติหรือเดิมชื่อร้านผ่องพรรณ ถนนรอบเมือง บริเวณประตูสี่ อำเภอเมืองลำพูน ปัจจุบันดำเนินการโดยลูกหลานและเปลี่ยนชื่อร้านเป็น “ปรีชาเกียรติไหมไทย” เป็นร้านที่มีชื่อเสียงในการออกแบบผ้าไหมยกดอกได้สวยงามเหมาะสมกับยุคสมัยและเป็นที่ต้องการของตลาดมาก

7. โรงงานทอผ้าสุวรีย์ บริเวณประตูสี่อำเภอเมืองลำพูน ดำเนินกิจการทอและจำหน่ายทั้งผ้าไหมและผ้าฝ้าย

8. โรงงานทอผ้าไหมเพ็ญศิริไหมไทย เป็นโรงงานที่ทอผ้ายกดอกทั้งผ้าดั้นเงินผ้าดั้นทองและเป็นแหล่งทอผ้ายกดอกแหล่งสำคัญของจังหวัดลำพูนในปัจจุบันทั้งนี้เนื่องมาจากการปรับกิจกรรมการทอผ้าแบบโบราณให้เข้ากับยุคสมัยเป็นอย่างดีและมีความสวยงามประณีต

9. โรงทอผ้าป่านวลแก้ว หมู่ที่ 1 ตำบลสันด้นรงถนนลำพูน-ป่าซาง อำเภอเมืองลำพูน ปัจจุบันเลิกกิจการไปแล้ว

10. โรงทอผ้าป่าจันทร์นวล กาญจนากมล บริเวณถนนราชวงศ์ข้างศาลากลางจังหวัดด้านทิศเหนือ ปัจจุบันเลิกกิจการไปแล้ว ส่วนโรงงานของคุ้มเจ้าที่สำคัญได้แก่โรงงานของเจ้าหญิงส่วนบุญฯและของเจ้าหญิงลำเจียกนั้นก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ โดยเฉพาะการทอเพื่อส่งให้ทางราชสำนักในเมืองหลวงอยู่เสมอ

ปัจจุบันชาวบ้านยังมีการทอผ้าฝ้ายยกดอกเป็นอาชีพโดยเฉพาะในเขตตำบลเวียงของอำเภอเมืองลำพูน เป็นแหล่งผลิตผ้าฝ้ายยกดอกมากที่สุดในจังหวัดลำพูน และมีกลุ่มแม่บ้านที่ทอผ้ายกดอกเป็นอาชีพกว่า 100 คน ซึ่งช่างทอส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านที่ชำนาญการทอผ้าจากโรงทอผ้าในคุ้มเจ้าหลวงลำพูนก็หันมาทอผ้าฝ้ายยกดอก และได้ฝึกสอนชาวบ้านให้หัดทอผ้าฝ้ายยกดอก เพราะมีวัตถุดิบราคาไม่แพง ผ้าฝ้ายยกดอกจำหน่ายได้ง่ายกว่าผ้าไหมยกดอก มีสีสันและลวดลายใกล้เคียงกันเพราะช่างทอมีความชำนาญ จะเห็นได้ว่าชาวบ้านตำบลเวียงของได้รับการสืบทอดการทอผ้ายกดอกให้ทำเป็นอาชีพมาช้านาน จนทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าและมีความภูมิใจในอาชีพทอผ้ายกดอกและมีจิตสำนึกที่ต้องการอนุรักษ์อาชีพนี้ให้สืบทอดแก่ลูกหลานสืบไป

2.3 ประวัติการจัดตั้งกลุ่มอาชีพทอผ้ายกดอกตำบลเวียงของ

เอกสารประกอบการฝึกอบรมการทอผ้ายกดอกของกลุ่มอาชีพทอผ้ายกดอกวัดต้นแก้ว (2547) ได้กล่าวถึงการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวขอมในเมืองลำพูนเมื่อปี พ.ศ.2348 นั้นชาวขอมกลุ่ม

แรกที่เข้ามาได้แยกย้ายกันออกไปตั้งถิ่นฐานในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำต่างๆในเมืองลำพูน จะมีเพียงชาวของที่อพยพมาจากเมืองเชียงใหม่พร้อมกับเจ้าคำฝั้น ประมาณ 500 คนและมาจากเมืองลำปางพร้อมเจ้าบุญมาอีก 500 คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตกำแพงเมืองหรือใกล้ตัวเมืองลำพูน ซึ่งกลุ่มคนที่มาจากเมืองของประกอบด้วย เจ้าเมืองของ บุตร ภรรยา ญาติพี่น้องรวมถึงขุนนางต่าง ๆ การแบ่งไพร่พลคนของในการตั้งถิ่นฐานที่เมืองลำพูนเจ้าหลวงคำฝั้นเจ้าเมืองลำพูนให้พญาหมื่นยั้งคนบุรี เจ้าเมืองของและน้องอีก 3 คน ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำกว๋าด้านทิศตะวันออกติดกับเมืองลำพูนที่บ้านเวียงของในปัจจุบันให้ผู้คนที่ย้ายมาจากเมืองขุ้ เมืองหลวงตั้งถิ่นฐานอยู่นอกกำแพงเมืองด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้เพื่อให้ชุมชนเหล่านี้มีหน้าที่ทอผ้าให้กับเจ้าเมืองลำพูน

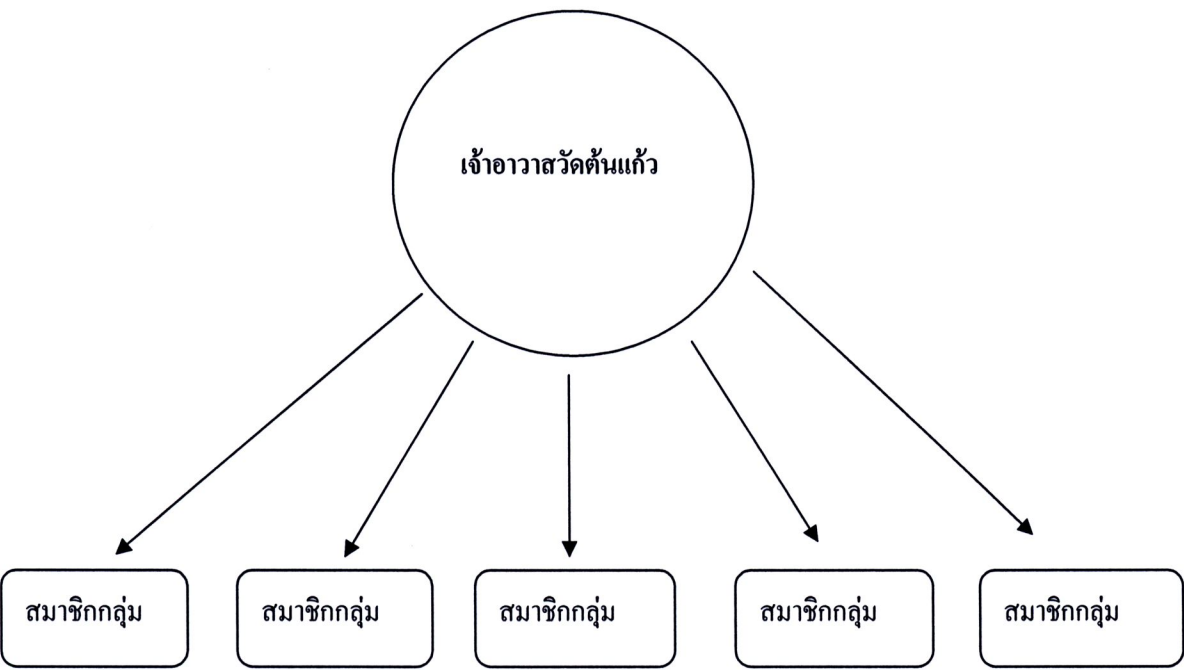
หลังจากที่มีการฝึกสอนการทอผ้าในคุ้มหลวงลำพูนขึ้น โดยเจ้าหญิงส่วนบุญชายาของเจ้าจักรคำขจรศักดิ์เจ้าหลวงลำพูนและพระธิดาคือเจ้าหญิงลำเจียกการทอผ้าฝ้ายยกดอกจึงได้แพร่หลายออกไปในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ชุมชนบ้านเวียงของสำหรับการทอผ้าฝ้ายยกดอกของบ้านเวียงของ (วัดต้นแก้ว) ได้รับการสนับสนุนจากท่านพระครูไพศาลธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดต้นแก้วซึ่งเป็นเสมือนครูภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกท่านหนึ่งที่ได้ให้ความสำคัญกับการทอผ้าของกลุ่มผู้สูงอายุท่านเห็นว่ากลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้ยามว่างจากการทำงานบ้านก็มารวมกลุ่มเพื่อทอผ้าฝ้ายยกดอกจำหน่ายให้กับผู้สนใจและนักท่องเที่ยว ซึ่งผ้าฝ้ายทอยกดอกของวัดต้นแก้วเคยนำไปถวายแด่พระองค์โสมสวลีพระวรราชธิดาตามาตุ และยังเคยนำไปถวายหม่อมเจ้าหญิงจันทรยุคลเมื่อคราวเสด็จมาเยือนจังหวัดลำพูนจนทำให้ผ้าฝ้ายทอยกดอกของวัดต้นแก้วมีชื่อเสียงเพิ่มมากขึ้น

กลุ่มอาชีพทอผ้าวัดต้นแก้ว ตำบลเวียงของ ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2540ในอาณาบริเวณวัดต้นแก้ว โดยคำริของพระครูไพศาล ธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดต้นแก้ว และรองเจ้าคณะตำบลเวียงของ ร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุบ้านเวียงของ ที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาการทอผ้า ยกดอกที่ได้รับการสืบทอดมาหลายชั่วอายุคนจากในวังและคุ้มเจ้าเมืองลำพูน ซึ่งผ้าทอลายยกดอกเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีความงดงาม มีความประณีตด้วยฝีมือช่างที่ได้รับการถ่ายทอดอย่างชำนาญ และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เป็นสิ่งที่ชาวบ้านตำบลเวียงของภาคภูมิใจ นอกจากนั้นการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้ายกดอกวัดต้นแก้วยังได้รับการสนับสนุนจากศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 52 จังหวัดลำพูนโดยให้กับการสนับสนุนการเผยแพร่และจัดสอนให้กับกลุ่มอาชีพและผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับผ้าฝ้ายยกดอกปัจจุบันสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูนได้จัดตั้งให้ศูนย์การเรียนรู้ทอผ้าฝ้ายยกดอกวัดต้นแก้วเป็นคลังสมองท้องถิ่นของตำบลเวียงของ ตามโครงการสายใยวัฒนธรรมชุมชนตำบลเวียงของ ทั้งนี้เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าของชาวของในจังหวัดลำพูนเอาไว้

จากการที่กลุ่มชาวบ้านตำบลเวียงของ ได้รับการถ่ายทอดความรู้การทอผ้ายกดอกจนทำให้มีความรู้ ความชำนาญในการทอผ้ายกดอกเป็นอย่างดี จึงได้รวมกลุ่มชาวบ้านโดยมีผู้สูงอายุเป็นหลัก จัดตั้งกลุ่มทอผ้าวัดต้นแก้วขึ้น โดยมีสถานที่รวมกลุ่ม ณ วัดต้นแก้ว ตำบลเวียงของ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และมีสมาชิกกลุ่ม จำนวน 30 คน โดยมีวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ดังนี้

1. เพื่อเป็นการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้ายกดอก
2. เพื่อเป็นการรวมกลุ่มสร้างองค์ความรู้ และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการทอผ้ายกดอก
3. เพื่อเป็นการสนับสนุนการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้กับประชาชน
4. เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการพึ่งพาตนเอง

- โครงสร้างกลุ่มทอผ้าวัดต้นแก้วตำบลเวียงของ

วิธีการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าวัดต้นแก้ว

1. การบริหารงานภายในกลุ่มทอผ้า ใช้ความเชื่อใจและไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม การดำเนินงานมีโครงสร้างการบังคับบัญชาที่ชัดเจน แต่จะมีการแบ่งงานกันทำตามความถนัด และความชำนาญในการทอผ้าของสมาชิกกลุ่ม โดยอาศัยความศรัทธา ที่มีต่อเจ้าอาวาสวัดต้นแก้ว แสดงถึงการผู้มีบังคับบัญชาเพียงคนเดียวทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารงานของกลุ่มทอผ้าวัดต้นแก้ว

การรวมกลุ่มกลุ่มอาชีพทอผ้าวัดคันแก้ว มีการรวมกลุ่มกันเพื่ออนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการทอผ้าลายยกดอก รวมถึงมีการสร้างองค์ความรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมการทอผ้าลายยกดอกสูญหายไป

3. การบริหารด้านการเงินและการตลาดสำหรับในการตลาดทางกลุ่มการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอภายในศูนย์ทอผ้าวัดคันแก้วเท่านั้น ลูกค้าส่วนใหญ่ที่มาซื้อจะได้รับการบอกเล่าต่อๆ กันมา และเป็นลูกค้าประจำเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวบ้างถ้าหากถูกใจในผลิตภัณฑ์ก็จะซื้อกลับไป ด้านการบริหารด้านการเงินทางกลุ่มไม่มีการจัดทำระบบบัญชีขึ้นมา เจ้าอาวาสจะรับซื้อซื้อผ้าทอไว้ถ้าหากผ้าทอสามารถจำหน่ายออกไปและมีรายได้เกิดขึ้น เจ้าอาวาสก็จะนำรายได้ส่วนนี้ไปลงทุนซื้อวัสดุอุปกรณ์และวัตถุดิบ เพื่อนำมาผลิตผ้าทอต่อไป

4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการระดมความคิดที่จะพัฒนาผ้าทอให้มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์และมีความหลากหลายในตัวผลิตภัณฑ์ แล้วนำเสนอต่อเจ้าอาวาส ในการประชุมกลุ่มซึ่งมีการจัดเป็นประจำทุกเดือน และถือเอาผลการตัดสินใจของเจ้าอาวาสเป็นสำคัญ

2.4 องค์ความรู้การทอผ้ายกดอก

สมาชิกกลุ่มทอผ้าวัดคันแก้ว มีการถ่ายทอดองค์ความรู้การทอผ้ายกดอก ตามโครงการสายใยวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูนในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วิธีการทอผ้า เพื่อถ่ายทอดให้กลุ่มผู้สนใจ และกลุ่มเยาวชน ที่ต้องการศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมตามวิถีชุมชนตำบลเวียงยอง ซึ่งสมาชิกมีหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนและวิธีการทอผ้ายกดอก

นำเส้นไหมหรือเส้นด้ายยืนมาลงแปรงจากนั้นจะต้องมีการกรอเส้นไหมและเส้นด้ายที่จะใช้ในการทอซึ่งจะต้องคำนวณก่อนว่าต้องใช้เส้นไหมหรือเส้นด้ายจำนวนทั้งหมดกี่เมตร โดยการสาวไหมหรือเส้นด้าย จากนั้นนำเส้นไหมหรือเส้นด้ายยืนเข้าห้วม้วน เป็นกระบวนการที่นำเส้นไหมหรือเส้นด้ายยืนสาวเรียบร้อยแล้วนำมาขึ้นที่ทอผ้าเพื่อเริ่มต้นการทอ โดย การนำห้วม้วนมาขึ้นที่ทอผ้า (การสืบทูก) เป็นการนำเอาเส้นไหมหรือเส้นด้ายยืนที่ได้เข้าห้วม้วนเรียบร้อยแล้วนำมาขึ้นที่ทอผ้าเพื่อเริ่มต้นการทอผ้ายกดอกการร้อยตะกอล (การเก็บเขาย่ำ) เป็นการร้อยเส้นไหมยืน 2 จุด ที่เส้นขัดกัน ด้วยด้ายในลอนทั้งด้านล่างและด้านบนของเส้นไหมหรือเส้นด้ายยืนทุกเส้น เพื่อให้ตะกอลไหมหรือด้ายขึ้นและลงจากนั้นเป็นการดันดอกเป็นการทำลวดลายตามแบบที่วางไว้การเก็บเขาดอก

เป็นการเก็บดอกสายฟ้าที่ได้ทำการคั่นสายไว้ทอออกมาเป็นฝ้ายกดอก จัดว่าเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทอฝ้ายกดอก

วิธีการผลิตฝ้ายทอ

ลำควน นามเทพ และวิฑูรย์ วังตาล (2540:43) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าสู่อาชีพธุรกิจฝ้ายทอมือของสตรีชาวภาคเหนือได้กล่าวถึงภาพรวมของของหลักสูตรตลอดจนวิธีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการทอผ้า เริ่มตั้งแต่

- **การอัดฝ้าย**คือการนำดอกฝ้ายที่เก็บมาจากต้น นำมาตากแดดจนแห้งดีแล้วมาเข้าเครื่องอัดหรือเครื่องรีดที่ชาวบ้านทำขึ้นเองเพื่อรีดเอาเมล็ดฝ้ายออก

- **การยี่งฝ้าย** คือการนำเอาฝ้ายที่ผ่านการอัดเมล็ดออกแล้วไปทำการยี่งให้ฝ้ายแตกตัวอุปกรณ์ที่ใช้คือ คันธนู และกระบุงขนาดใหญ่ วิธีการคือนำฝ้ายที่เอาเมล็ดออกแล้วใส่ในกระบุงโดยหันปากกระบุงหรือปากจะลู่มาทางผู้ยี่ง ด้านผู้ยี่งก็จะใช้มือที่ถนัดจับคันธนู มืออีกข้างหนึ่งคีดสายธนูให้ไปกระทบกับฝ้ายเพื่อให้แตกตัว ในการยี่งฝ้ายต้องใช้มือสองข้างประสานสัมพันธ์กันและใช้เทคนิคเฉพาะตัวในการคีด(การยี่ง) เพื่อให้ฝ้ายแตกตัวออกเป็นสำลี จากนั้นนำสำลีที่ได้มาวางบนพื้นเรียบ ใช้ไม้ไผ่เล็กๆ เหลาเป็นแกนกลางวางทับบนสำลี แล้วกลิ้งเบาๆก็จะได้สำลีเป็นแท่งยาวๆขนาดเท่าหัวแม่มือเรียก “หลูหลี” นำ หลูหลีไปเก็บไว้เตรียมสำหรับการปั่นฝ้ายต่อไป

- **การกวักฝ้าย** คือการนำเอาฝ้ายปัดที่เก็บมากลึงด้วยอุปกรณ์ 3 ชนิด คือ กวง หางเหิน และบะกวัก วิธีการ คือ นำฝ้ายปัดมาใส่กวง นำบะกวักมาใส่หางเหิน ใช้มือคึงฝ้ายมาผูกติดกับบะกวักแล้วใช้ ไม้แหว่งหมุนที่บะกวักให้รอบหางเหิน เส้นฝ้ายก็คึงกวงแหว่งไปด้วย ฝ้ายในกวงก็ย้ายมาอยู่ในบะกวัก

- **การโวัน** คือการเดินเส้นฝ้ายอุปกรณ์สำคัญ คือบะกวักและฝักขอ การโวันเป็นการเตรียม เส้นฝ้ายยืนสำหรับทอ ขั้นตอนนี้สำคัญมากเพราะเปรียบเสมือนการออกแบบการ ทอผ้านั่นเอง ฝ้ายที่ออกมา จะสวยหรือลวดลายจะเป็น อย่างไรก็ขึ้นอยู่กับขั้นตอนนี้ การโวันจะใช้ฝ้ายมากหรือน้อยแล้วแต่ความยาวของเครือหูกโดยปกติส่วนใหญ่หูก 1 เครือ จะใช้ฝ้ายประมาณ 66 ปัด หรือประมาณ 5,000 กรัม ต่อความยาว 57 เมตร ต่อ 14 ชุด วิธีการโวัน คือ จะนำบะกวักที่มีเส้นฝ้ายเรียงกัน คึงเส้นฝ้ายจากบะกวักผ่านราวไม้มาคล้องกับฝักขอ การคึงเส้นฝ้ายนั้นจะต้องคึงพร้อมๆ กัน คราวละ 40 เส้น เรียกว่า 1 หลบ ถ้านำไปใช้ทอกับฟืม 10 หลบก็ใช้ฝ้าย 10 หลบ (ผ้าหน้าแคบดินจกดินซิ่น) ถ้านำไปใช้ทอกับฟืม 28, 30 หลบ ก็ใช้ฝ้าย 28, 30 หลบก็จะได้ผ้าหน้ากว้าง (ผ้าถุงผ้าซิ่น) เมื่อได้ตามต้องการแล้วเรียกว่า 1 เครือหูก เมื่อโวันเสร็จแล้วก็ถึงขั้นตอนของการนำเส้นฝ้ายหรือเครือหูกไปเข้าโครงก็เพื่อทำการสับหูก (ต่อเส้นฝ้าย) ต่อไปการสับหูก คือ การนำเส้นฝ้ายที่โวันแล้ว

นำมาใส่ที่คลี่ เพื่อกระจายเส้นฝ้ายออก แล้วนำมาผูกติดกับฟืม การสับหูกต้องใช้ความพยายาม เพราะใช้ฝ้ายแต่ละเส้นผูกติดกันจนครบตลอดฟืมทั้งหมด

- การเก็บเขาย่ำ คือ การร้อยเส้นฝ้ายขึ้น 2 จุด ที่เส้นฝ้ายสลับกับเส้นด้าย ในล่อนทั้งด้านบน และด้านล่างของเส้นฝ้ายขึ้นทุกเส้นเพื่อให้ตะกอฝ้ายขึ้นและลง

- การเก็บเขาดอก คือ จะต้องมีการออกแบบลวดลายตามรูปแบบที่ต้องการ ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าวัดคันแก้ว จะเป็นลายดอกพิกุล ลายดอกพิกุลมีขอบ ลายแก้วชิงดวง ลายดอกพริก ฯลฯ โดยออกแบบลายบนกระดาษกราฟ จนได้ลายที่พอใจแล้วจึงมาทำการด้นดอก (เก็บลายลงในเครือหูก)

การทอผ้า (ทอมือ) ทอโดยใช้กี่พื้นเมืองในการทอมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ยกเขาดอก
2. สอดไม้หลาแล้วดึงไม้หลาขึ้นตั้ง
3. พุ่งกระสวย
4. เขี่ยบไม้แป (ด้านล่างเพื่อเขี่ยบตะกอ)

5. กระแทก 2 – 3 ครั้ง เพื่อความแน่นหนาและคุณภาพของเนื้อผ้ายกดอกเท่านั้น เพราะต้องใช้ความประณีตและความละเอียดในการทอเป็นอย่างยิ่ง

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระวิเชียรสีหามุตร (2537) ได้ศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม เป็นบทบาทจริงในทางปฏิบัติที่พระสงฆ์ที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยพึงปฏิบัติกัน โดยเฉพาะในด้านหลัก 6 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการปกครองเป็นการปกครองในเชิงของธรรมาภิบาล ปกครองเพื่อให้เกิดการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นจะทำให้การปกครองง่ายขึ้น สะดวกขึ้น สำหรับบทบาทด้านการศึกษาหากจะมองบทบาทของพระสงฆ์ ซึ่งรวมไปถึงชาวพุทธทั้งหมดด้วยที่จะต้องศึกษา คือ ยึดเป็นหลักสูตรที่ต้องศึกษาก็เรียกว่าไตรสิกขา อันได้แก่ศีลสิกขาจิตสิกขาปัญญาสิกขาศิลสิกขาต้องศึกษาในเรื่องเจตนาที่จะงดเว้นไม่ละเมิดข้อห้ามด้านกาย ด้านวาจา ใจรักษาความเป็นปกติของความเป็นมนุษย์ผู้ซึ่งมีใจสูง ที่สำคัญ คือ ไม่เป็นไปเพื่อ ความเบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นหรือก่อผลเสียหายแก่สังคม หากแต่เป็นเครื่องแก้ปัญหาของชีวิตและแก้ปัญหาของสังคมมีชีวิตที่เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ ทำให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลที่เอื้อต่อการพัฒนาชีวิตตน

ในด้านจิตศึกษาเป็นการศึกษาในเรื่องจิต เรียนรู้เรื่องจิต ให้เข้าใจธรรมชาติของจิตการทำงานของจิต รู้วิธีการพัฒนาจิต เพื่อให้สงบตั้งมั่นเป็นสมาธิพร้อมที่จะทำกิจหน้าที่อย่างมี

ประสิทธิภาพ ในด้านการพัฒนาจิตหรือที่เรียกว่าสมาธิ แยกได้เป็นด้านคุณภาพจิต ได้แก่คุณธรรม ความดีงามต่างๆ เช่น เมตตา กรุณา กตัญญู กตเวทิตา ภาวะหิริโอตตปปะปะฯ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจให้เจริญ งอกงามมีฉันทะ ความใฝ่รู้ ใฝ่ดีงาม ใฝ่กระทำจิตมีความเพียร ความขยันความอดทน มีความระลึก ได้รู้ตัวทั่วพร้อมเท่าทัน ตื่นตัวอยู่เสมอ สามารถควบคุมตัวเองได้ มีความตั้งมั่นแน่วแน่ ไส สงบ เป็นสมาธิส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ดีงามมีความมั่นคง สอดคล้องกลมกลืนหรืออยู่ในภาวะที่สมดุล

ในด้านปัญญาศึกษาคือศึกษาในเรื่องปัญญา ในการพัฒนาด้านปัญญานี้จะมีการพัฒนา อยู่หลายระดับ เช่น ได้รับความเข้าใจในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังหรือที่เล่าเรียนมา และรับการถ่ายทอด ศิลปวิทยาการตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพการรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามเป็นจริงไม่บิดเบือนหรืออคติด้วยความรัก ความซิง และเพราะความกลัวการ คิดพินิจพิจารณาวินิจฉัยอย่างมีวิจารณ์ญาณด้วยการใช้ปัญญาที่บริสุทธิ์อิสระไม่ถูกกิเลส และความเกลียดชังเข้าครอบงำการรู้จักมอง รู้จักคิด มีวิวิธวิธีที่จะเข้าถึงความจริงและได้คุณประโยชน์ ผลลิต ในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมายมีความสามารถในการแสวงหา เลือกคัดจัดสรรประมวลความรู้ คิด ได้ชัดเจนและสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นเครือข่ายความรู้และสร้างเป็นความรู้ ความคิดใหม่เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ รวมถึงมีความรู้แจ้งเข้าถึงความจริงของโลก และชีวิต รู้เท่าทันธรรมชาติทั้งหลาย

บทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้ ทำหน้าที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านการศึกษาทั้งส่วนที่จัดการศึกษาเองโดยตรงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนที่ทางรัฐบาลไม่สามารถจัดการศึกษาบริการได้ทั่วถึงอันได้แก่ กลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาส ทางสังคม ด้อยโอกาสทางด้านเศรษฐกิจเป็นเหตุให้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ก็ได้อาศัยพระสงฆ์ใน บทบาทการศึกษาสงเคราะห์นี้ อาจมองได้ทั้งที่เป็นระบบคือจัดตั้งโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอน มีหลักสูตรที่แน่นอนและอีกที่จัดอย่างไม่เป็นระบบ อาจเป็นลักษณะการให้ทุนสนับสนุน การศึกษาการให้ทุนในสร้างอาคารเรียน ให้ทุนซื้อสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ทางการศึกษาให้ ทุนการศึกษากับครูเพื่อพัฒนาครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลนให้ทุนการศึกษาแก่เด็กผู้ขาดแคลนทุน ทรัพย์ ฯลฯ

บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์แท้จริงแล้วบทบาทด้านนี้พระสงฆ์ทุกรูปได้รับ มอบหมายจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรงเพราะหน้าที่ของพุทธสาวก คือมีหน้าที่ ศึกษาเรียนรู้คำสอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจแล้วปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนนั้นแล้วต้องสอนผู้อื่น ให้ปฏิบัติตามด้วยนี่จึงได้ชื่อว่าพระสงฆ์สาวก การให้การอบรมการสอน การเผยแผ่เป็นหน้าที่หลัก ของพระสงฆ์ที่สำคัญที่พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว ทั้งที่เรียกว่าการเทศน์ แสดงธรรมหรือ

การปรากฏก็ตามซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและสนใจที่จะฟังสาระที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้อยู่แล้วและนับเป็นการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนชาวบ้านได้อย่างกว้างขวาง

บทบาทด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์บทบาทด้านนี้ของพระสงฆ์หากพูดไปแล้วนับว่ามีความสำคัญไม่น้อยเพราะต้องคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยความเป็นพระพุทธศาสนาอยู่ในที่ด้วย เพราะสร้างวัดสร้างศาสนวัตถุต้องให้เป็นเอกลักษณ์ที่ดำรงไว้ซึ่งความเป็นพุทธคำว่าความเป็นพุทธกับความเป็นไทยนั้นหมายถึงสิ่งเดียวกันเพราะความเป็นไทยมาจากรากฐานของความเป็นพุทธมาจากรากฐานแห่งความคิดอันเป็นพุทธพระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างในเชิงของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไว้ เพราะวัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของปวงชนชาวไทย

บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในด้านสาธารณสงเคราะห์ เรายังเห็นได้ชัดเจนว่าพระสงฆ์ที่มีบารมีมีเอกลักษณ์มาก ๆ ท่านไม่ได้เก็บไว้เพียงตัวท่านเอง หากแต่ได้ช่วยสร้างโรงพยาบาลที่ว่าการอำเภอ สถานีอนามัยตำบล ศาลาที่ประชุม ศาลาพักริมทาง ทำบ่อน้ำ ทำสะพานทำถนน ฯลฯ

พิม แสนมโน ได้ศึกษาบทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อำเภอสันกำแพงจังหวัดเชียงใหม่(2551) สรุปไว้ว่าภาวะผู้นำหมายถึงความสามารถที่จะบังคับให้คนทำในสิ่งที่เขาไม่อยากทำและอยากทำและสามารถควบคุมกำลังที่สามารถดึงบุคคลกลุ่มองค์กรตลาดเศรษฐกิจและสังคมให้ไปในทางที่แตกต่างจากเดิมและทำให้เกิดการเกี่ยวพันที่จะทำให้เราได้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงรอบๆตัวเราคนทุกคนมีภาวะผู้นำอยู่ในตัวมากบ้างน้อยบ้างคนที่มีภาวะผู้นำสูงไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำเสมอไปแต่ผู้นำต้องมีภาวะผู้นำบางสถานการณ์คนที่มิสถานภาพเป็นผู้นำอาจจะไม่มีความสามารถที่จะนำได้แต่คนที่ไม่ได้เป็นผู้นำกลับสามารถนำได้

ถัดดา พรหมเมือง (2547) ได้ศึกษาบทบาทและคุณภาพชีวิตของสมาชิกกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง ต.หนองควาย อ.หางดง จ.เชียงใหม่ สรุปว่า ภาวะผู้นำเป็นความสามารถของบุคคลในการจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามและเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ดังนั้นภาวะผู้นำจึงเป็นทั้งศิลปะและทักษะในการบริหารที่สำคัญอย่างยิ่งของผู้นำองค์กรและผู้บริหารองค์กรทุกระดับในการที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จแม้ว่าภาวะผู้นำจะมีใช้สิ่งที่ได้มาพร้อมกับตำแหน่งหน้าที่แต่ก็เป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้โดยมีผู้ให้นิยามความหมายของคำว่า“Leadership” เอาไว้โดยจำแนกตามตัวอักษรเพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติที่ผู้นำควรมีดังนี้ L= Listen คือการเป็นผู้ฟังที่ดี E = Explain คือสามารถให้การอธิบายสิ่งต่างๆให้เข้าใจ A = Assist คือการให้ความช่วยเหลือเมื่อควรช่วย D = Discuss คือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น E = Evaluate คือการประเมินผลการปฏิบัติงาน R = Response คือการแจ้งข้อมูลย้อนกลับ S = Sallite คือการหักทลายการ

ปราศรัย H = Health คือความมีสุขภาพที่ดีสมบูรณ์ I = Inspire คือสามารถในการกระตุ้นส่งเสริม
กำลังใจ P = Patient คือความอดทน

ซึ่งสามารถสรุปลักษณะหรือสภาพแวดล้อมขององค์กรที่มีภาวะผู้นำได้ดังนี้มีวิธีการในการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมตลอดจนมีการกำหนดปัจจัยในการวัดผลสำเร็จขององค์การอย่างชัดเจน ผู้นำมีการทบทวนทิศทางขององค์การและมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอมีการสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพทำให้พนักงานและผู้บริหารทราบถึงข้อมูลข่าวสารและความเคลื่อนไหวในองค์กรตลอดจนทิศทางขององค์กร โดยทั่วถึงกันมีการมอบหมายอำนาจให้ผู้บริหารและพนักงานระดับต่างๆในองค์กรมีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยคำนึงถึงผลกระทบจากการดำเนินงานขององค์กรต่อสังคมและมีการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆเพื่อช่วยเหลือสังคมอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ของพนักงานและการมีส่วนร่วมของพนักงาน

สรุปแล้วผู้นำมีความสำคัญต่อการดำเนินงานในด้านต่างๆขององค์กรไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานทางด้านการพัฒนาชุมชนงานทางด้านธุรกิจการดำเนินงานของหน่วยงานของทางราชการหรือแม้กระทั่งการทำงานของหน่วยงานของเอกชนก็ตามดังนั้นถ้าหากจะพิจารณาเฉพาะเรื่องของผู้นำแต่เพียงฝ่ายเดียวคงจะไม่เป็นการถูกต้องเพราะถ้ามีแต่เพียงตัวผู้นำโดยที่ไม่มีผู้ตามการเป็นผู้นำของบุคคลดังกล่าวก็คงจะไม่มีการดำเนินการใดๆทั้งสิ้นเพราะว่าตัวผู้นำเพียงฝ่ายเดียวนั้นย่อมไม่สามารถที่จะปฏิบัติงานทุกอย่างด้วยตนเองเพียงลำพังได้หากขาดผู้ตามที่พร้อมจะดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันและมีจุดหมายร่วมกันเป็นหลัก

กาญจนา รัตนเมธิ (2538) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสู่อาชีพนอกภาคเกษตรกรรมของสตรีในชนบท” ได้สรุปไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นสาเหตุที่ทำให้ วิถีชีวิตของชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงไป มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัด คือการเปลี่ยนแปลงจากระบบเกษตรเป็นระบบอุตสาหกรรม เกิดโรงงานอุตสาหกรรมในเมืองใหญ่ๆ เกษตรกรได้พากันละทิ้งการทำนา ทำไร่ เข้าไปใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมซึ่งสามารถทำรายได้ที่แน่นอนตายตัวกว่าการทำเกษตรกรรมซึ่งสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนตำบลเวียงยองที่เป็นอยู่ในขณะนี้

รจนา ชื่นศิริกุลชัย (2542) ได้ศึกษาผ้าไหมยกดอกลำพูน พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำให้ผ้าไหมยกดอกลำพูนลดน้อยลงได้แก่ ปัญหาด้านวัสดุที่มีทุนสูง การผลิตทำได้ช้าต้องใช้ความพยายาม อดทน อีกทั้งใช้เวลาในการทอานาน มีรูปแบบการนำไปใช้งานได้น้อยและมีราคาสูงด้านการตลาดยังไม่แพร่หลาย เนื่องจากได้รับการสนับสนุนเฉพาะกลุ่มลูกค้าที่มีฐานะดี ด้านการ

ส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ พบว่าขาดการส่งเสริมอย่างจริงจังทั้งภาครัฐและเอกชน ด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เยาวชน คนรุ่นใหม่ ไม่นิยมอาชีพทอผ้า อีกทั้งมีนิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดลำพูน เยาวชนจึงพอใจมาทำงานในนิคมอุตสาหกรรม เนื่องจากรายได้ที่แน่นอนกว่าการทอผ้า นอกจากนี้การรับค่านิยมตะวันตกเข้ามาทำให้การดำรงชีพเปลี่ยนแปลง ประเพณีดั้งเดิมถูกมองข้ามเป็นผลทำให้ผ้าไหมยกดอกลำพูนซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมถูกทอดทิ้ง จนแนวโน้มว่าจะสูญหายไปในที่สุดข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไปคือการศึกษายุทธศาสตร์การดำเนินงานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมายและศึกษาวิธีที่จะจัดให้มีการพัฒนาฝีมือแรงงานช่างทอผ้า ไหมยกดอกลำพูน โดยฝึกช่างทอผ้าตามขั้นตอนต่างให้มีความรู้ กระบวนการผลิตแต่ละขั้นตอนให้คงอยู่เป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าต่อไป

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผ้าทอยกดอกลายดอกพิกุล: การศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้และสืบทอดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดลำพูน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ คือ ประการที่ 1 เพื่อศึกษาความเป็นมา องค์กรความรู้และภูมิปัญญา รวมทั้งค้นหาเอกลักษณ์ของผ้าทอยกดอกลายดอกพิกุล ประการที่ 2 เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สืบทอดจากผ้าทอลายดอกพิกุล ประการที่ 3 เพื่อหาแนวทางและสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์และสืบทอดผ้าทอลายดอกพิกุลไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ประการที่ 4 เพื่อเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ระหว่างวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด และเครือข่ายวัฒนธรรม โดยมีขอบเขตการศึกษาวิจัยในพื้นที่ตำบลเวียงยอง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

ผลจากการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์พบว่า ผ้าทอยกดอกลายดอกพิกุล เป็นผ้าทอยกดอกที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งได้มีการสืบทอดต่อเนื่องกันมายาวนาน ทั้งด้านสี โครงสร้าง และลวดลาย ซึ่งลักษณะที่ปรากฏนี้ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของผ้าทอยกดอกลายดอกพิกุลของจังหวัดลำพูน และได้รวบรวมองค์ความรู้ด้านต่างๆ เกี่ยวกับผ้าทอยกดอกลายดอกพิกุลทั้งประวัติความเป็นมา ชนิดของผ้า รูปแบบของผลิตภัณฑ์ ลักษณะลวดลาย วัสดุอุปกรณ์การทอผ้า ขั้นตอนการทอผ้า เอกลักษณ์ ตลอดจนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สืบทอดจากผ้าทอลายดอกพิกุล จากการทอเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันเป็นการทอเพื่อการค้า องค์ความรู้ที่ได้นี้สรุปเป็นเอกสาร เพื่อให้สมาชิกกลุ่มทอผ้าหรือผู้สนใจได้ใช้ประโยชน์ในการศึกษาทำความเข้าใจ และเผยแพร่ต่อผู้อื่นได้ รวมทั้งได้แนวทางในการร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่เป็นมรดกของท้องถิ่นต่อไป

สุรัชญา สุวรรณมงคล(2547) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอาชีพการทอผ้ายกดอก จังหวัดลำพูน พบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ ด้านสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ประกอบอาชีพทอผ้ายกดอก พบว่ามีอายุระหว่าง 40-60 ปี มีระยะเวลาในการดำเนินกิจการผ้าทอระหว่าง 10-15 ปี มีประสบการณ์ในการทอผ้าระหว่าง 15 – 35 ปี มีคุณลักษณะมุ่งมั่นและมีความอดทนในการประกอบอาชีพทอผ้า มีความรู้ในด้านการขาย มีมนุษยสัมพันธ์ ที่ดี มีใจรักงานด้านศิลปะ มีความละเอียด และมีความภูมิใจในอาชีพการทอผ้า

ด้านสภาพแวดล้อม มีปัจจัยด้านสาธารณูปโภคเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้มีความสะดวกสบายใกล้เคียงแหล่งชุมชนสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ในอาชีพทอผ้าได้ สำหรับด้านการถ่ายทอดความรู้ ผู้ประกอบอาชีพทอผ้ายกดอกได้รับการถ่ายทอดความรู้จากแม่สู่ลูกในระบบครอบครัว ระบบเครือญาติ ระบบเพื่อนบ้าน และการฝึกอบรม ในส่วนด้านการผลิต มีการแบ่งงานการทำตามกระบวนการและขั้นตอนการทอผ้า และที่สำคัญด้านการตลาด มีรูปแบบการจัดจำหน่าย โดยมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ มีร้านจำหน่ายเอง ออกร้านจำหน่ายในเทศกาลต่างๆ ออกร้านจำหน่ายตามที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจัดงานขึ้นมา

นอกจากนี้การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้ายกดอกเพื่อนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับการทอผ้ายกดอก และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรเกี่ยวกับการทอผ้ายกดอก สำหรับผู้ประกอบอาชีพการทอผ้ายกดอกในจังหวัดลำพูน หรือการสร้างหลักสูตรระยะสั้นในการอบรมความรู้ให้กับกลุ่มแม่บ้านที่มีความสนใจในการประกอบอาชีพทอผ้ายกดอก ความสำคัญของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มทอผ้าและชุมชนโดยมีเครือข่ายวัฒนธรรมในชุมชนเป็นแกนนำหลัก มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องผ้าทอยกดอก รู้จักโอนอ่อนผ่อนปรนในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความสุขในการทำงาน และเกิดทักษะฝีมือ ได้เห็นความสำคัญของผ้าทอยกดอก ตลอดจนได้แนวทางในการที่จะร่วมกันอนุรักษ์ และสืบต่อผ้าทอยกดอกให้เป็นมรดกของท้องถิ่นสืบไป นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มยังมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการร่วมกันประชาสัมพันธ์และเผยแพร่เอกลักษณ์ของผ้าทอยกดอก คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ต่อกันดีขึ้นได้ฟื้นฟูและส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุและสร้างความภาคภูมิใจร่วมกันของชุมชนตำบลเวียงของ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในการสร้างหลักสูตรการทอผ้ายกดอกของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

2.6 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยเรื่องบทบาทผู้นำกับการอนุรักษ์อาชีพทอผ้ายกดอกของตำบลเวียงของในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาทผู้นำในด้านการบริหารงานในกลุ่ม ตลอดจนบทบาทของสมาชิกกลุ่มอาชีพผ้า

ทยอยคัดออกของวัดต้นแก้ว ตำบลเวียงยอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัจจัยสนับสนุนด้านอื่น โดยการนำหลักทั่วไปในการบริหารงานของ เสนรี ฟาร์โธ นำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

